

Gunilla Carlstedt och Annika Forssén

Arbete för livet. Kvinnor berättar om svenskt 1900-tal
Carlssons Bokförlag 2018

1

Arbete för livet är en bok om kvinnors liv under 1900-talet i Sverige. Det är en detaljerad beskrivning av kvinnornas relationer, sexual- liv, barnafödande, boendesituation och arbete kopplat till hälsa, skriven med en drivkraft om att ingående berätta om hur det var att vara kvinna vid denna tid. Att inte försköna och romantisera, utan snarare vara konkret och realistisk.

Boken är från början en medicinsk avhandling, vilket troligtvis bidrar till bokens tydliga struktur och många rubriker. Författarna var vid tiden för avhandlingsarbetet (slutet av 1900-talet) aktiva som distriktsläkare i Luleå, men också inom genusforskningen, och i sitt arbete uppmärksammade de hur vården sällan var anpassad för äldre kvinnor. För att lyfta detta problem och öka kunskapen om hur kvinnors livsöden påverkar hälsan, intervjuade författarna kvinnor födda i början av 1900-talet och bad dem berätta om det arbete de utfört under sina liv. För att få en så bred bild som möjligt intervjuades kvinnor från olika samhällsklasser, som haft olika typer av arbeten och familjesituationer, och som var födda på olika platser i och utanför Sverige. Intervjuerna ledde fram till insikten om att kvinnornas arbetssituation sällan gick att skilja från andra delar av deras liv. Framförallt barnafödande och omsorg om familjemed-

lemmar och hushåll beskrivs som tätt sammanflätat med kvinnornas möjlighet till och erfarenheter av arbete utanför hemmet. Materialet kom således att omfatta såväl förvärvsarbete och oavlönat arbete som emotionellt arbete.

Boken är strukturerad i två delar, där den första delen detaljerat beskriver kvinnornas förhållanden i livet. Kapitel 1 beskriver till exempel uppväxt, barnafödande och förvärvsliv. Varje kapitel består i sin tur av ett stort antal rubriker som följs av mycket korta stycken, som innehåller exempel från en kvinnas eller flera kvinnors liv. De korta styckena gör att boken passar utmärkt som ett slags dåtidsexikon för kvinnoliv, men gör läsoplevelsen ganska upphackad.

Ett av författarnas mål var att föra samman kunskap från andra vetenskaper med den medicinska, och det är detta som framförallt sker i bokens andra del. Carlstedt och Forssén kopplar kvinnornas berättelser till vårdens utveckling och de samhällsideal som rått under den tid som kvinnorna levte. Det finns många intressanta spår men det blir också många upprepningar av empirin från bokens första del. Ibland finns också kopplingar till samtida 2000-talsfenomen, som dagens mödravård, rut-avdrag och trafficking, vilket kan kännas lite utanför syftet.

Att vara kvinna, maka och moder på 1900-talet var ett hårt slit. De allra flesta deltagarna ägnade sina vuxna liv åt att vara goda hustrur och/eller mödrar, vilket innebär att de jobbade mycket hårt, i både det offentliga och privata. De fick sällan tid till återhämtning, vilket för många ledde

till somatiska och psykologiska besvär, ja till och med hjärtinfarkt. Just hjärtinfarkt är ett bra exempel på hur dåligt vården var anpassad efter kvinnor; långt in på 1900-talet var det ett tillstånd som ofta missades hos kvinnor eftersom den medicinska symtombeskrivningen utgick från manskroppen.

Kvinnorna i boken led mycket, oavsett samhällsklass, och oftast i det tysta. Det blir oerhört intimt och gripande på sina ställen när kvinnorna delar med sig av privata tankar som sällan får utrymme i offentligheten, som till exempel olika överlevnadsstrategier vid omöjligheten att skilja sig. Som barnmorska påminns jag också om hur mycket mödra- och förlossningsvården, och tillgången till densamma, förändrats och förbättrats sedan 1940-talet, samtidigt som många personliga upplevelser kring graviditet och barnafödande fortfarande är mycket lika.

Även om jag inte betvivlar att berättelserna återgivits korrekt så får det mig som läsare att i efterhand undra: fanns det verkligen ingenting som var bra på den här tiden? I slutet av boken reflekterar författarna över att samtalen lyfte fram sådant som var tungt för kvinnorna, men att somliga kvinnor antagligen medvetet eller omedvetet anpassade sina berättelser en del åt det mer *positiva* hållet för att kunna försonas med hur livet blev. Detta antyder alltså att kvinnoliven potentiellt var ännu mer besvärliga än det som boken beskriver. Men visst måste det också ha funnits händelser och relationer som stärkt välmåendet? Min egen mormor som var född på 1920-talet berättade sitt liv på ett så

annorlunda sätt. Även hennes liv handlade delvis om mycket svåra tider, men också om humor, värme och stark gemenskap. Det var tydligt varifrån hon fick sin energi. Hade det kanske varit en idé att låta sådana historier få ta lite mer plats i boken? Som det är nu har ”strategier för hälsa” sparats till ett par slutsidor i bokens andra del. Eller ska det helt enkelt tolkas som ett medvetet val från författarnas sida att fokusera på det fysiskt och psykiskt slitsamma, för att i feministisk *killjoy*-anda tydliggöra hur detta kvinnoslit lett till ohälsa?

Eftersom boken från början är ett avhandlingsarbete kan jag inte låta bli att fundera över ett antal forskningsetiska frågetecken. Kvinnornas namn som används i boken är fingerade, men eftersom kvinnornas liv är beskrivna så oerhört detaljerat borde det finnas stor sannolikhet att de ändå kan kännas igen av närstående. Dessutom förekommer fotografier av vissa deltagare i boken, med det fingerade namnet som undertext. Hur har författarna tänkt där? De skriver att alla deltagare godkänt medverkan i studien och att de erbjudits att läsa transkripten. Men kan vi verkligen vara säkra på att alla dessa kvinnor förstått hur ingående deras liv beskrivs i texten? Har de givit sitt godkännande till att avhandlingen blivit en bok att köpa i bokhandeln? Hur mycket har avhandlingen skrivits om för att bli en bok? Ett litet stycke om detta i inledningen hade varit värdefullt, för den som inte har möjlighet att gå tillbaka till grundkällan.

Sammanfattningsvis menar jag att Carlstedt och Forssén skrivit en mycket viktig bok som gett ökad kunskap om hur

kvinnors arbete – i såväl det privata som det offentliga – långsiktigt påverkat deras hälsa. Boken har sin styrka i mångfalden hos de intervjuade kvinnorna, i deras olika bakgrunder och levnadsvillkor, och är ett viktigt bidrag framför allt till det socialmedicinska fältet. Tack vare strukturen är det lätt att gå tillbaka och använda boken som ett slags uppslagsverk – å andra sidan är det just strukturen som gör boken mer klinisk än nödvändigt för den som är ute efter en läsoplevelse.

Maja Bodin

Doktor i reproduktiv hälsa,
Malmö universitet

2

Klara Goedecke

"Other Guys Don't Hang Out Like This": Gendered Friendship Politics Among Swedish, Middle-Class Men
akad. avh.

Uppsala universitet, 2018

Vad är vänskap? Svaren på den frågan har varit många genom åren, men en återkommande tanke är att mäns och kvinnors vänskap skiljer sig åt. En slumpmässig sökning på nätet visar att kvinnlig vänskap förknippas med intimitet, närhet och öppenhet. Manlig vänskap beskrivs däremot som sorglig, anekdotisk, instrumentell och baserad på löst snack. Vidare sägs den vara fattig på djup och intimitet.

En som intresserat sig för just manlig vänskap är Klara Goedecke. I avhandlingen *"Other Guys Don't Hang Out Like This": Gendered Friendship Politics Among Swedish, Middle-Class Men* (2018) undersöker Goedecke vänskap genom intervjuer med 20 män. Som titeln antyder är vänskapens politiska dimension central i studien. Detta innebär att Goedecke fokuserar hur de intervjuade männen aktivt försöker bygga upp en vänskap som inte kan beskrivas som traditionellt manlig, utan som i likhet med förekommande synsätt på kvinnlig vänskap baseras på nära fysisk kontakt, intimitet och öppenhet. Vänskap kan i linje med detta ses som politisk på två sätt; som bidragande till social förändring (i enlighet med ett feministiskt projekt) och som diskursiv, det vill säga som stående under ständig omprövning.